Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Tapio Puurunen/KVY ASIANTUNTIJALAUSUNTO 25.10.2021

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain muuttamisesta (HE 112/2021 vp)

Eduskunnan hallintovaliokunta on saanut valtioneuvoston oikeuskanslerilta lausunnon yllä mainitusta hallituksen esityksestä. Oikeuskansleri käsittelee lausunnossaan sitä, sovelletaanko perustuslain 125 §:n 2 momentissa säädettyjä yleisiä nimitysperusteita siviilikriisinhallintalaissa (1287/2004) tarkoitettuihin muihin julkisoikeudellisiin palvelussuhteisiin.

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt sisäministeriöltä asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston oikeuskanslerin lausunnosta. Sisäministeriö lausuu asiassa seuraavaa.

Perustuslain 125 §:n 2 momentin mukaan yleiset nimitysperusteet julkisiin virkoihin ovat taito, kyky ja koeteltu kansalaiskunto. Käsillä olevan hallituksen esityksen perusteluissa kiinnitetään huomiota siihen, että siviilikriisinhallintalain säätämiseen johtaneessa alkuperäisessä hallituksen esityksessä (HE 206/2004 vp) ei perusteltu siinä omaksuttua näkemystä, jonka mukaan perustuslain mukaiset nimitysperusteet julkisiin virkoihin soveltuisivat myös laissa tarkoitettuihin muihin julkisoikeudellisiin palvelussuhteisiin. Edelleen käsillä olevassa esityksessä todetaan, että perustuslain 125 §:n 2 momentin sanamuoto ei tue tällaista tulkintaa eikä perustuslakivaliokunta ole tulkintakäytännössään ottanut kantaa yleisten nimitysperusteiden soveltumisesta tällaisiin palvelussuhteisiin.

Valtioneuvoston oikeuskanslerin mukaan kummankin edellä esitetyn tulkinnan tueksi on löydettävissä argumentteja. Sisäministeriö kiinnittää huomiota oikeuskanslerin näkemykseen, jonka mukaan perustuslain esitöistä tai muusta tiedossansa olevasta oikeudellisesta tulkinta-aineistosta ei löydy selvää vastausta sille, miten käsite ”julkiset tehtävät” tulee perustuslain 125 §:n kontekstissa ymmärtää eikä sille, minkä vuoksi pykälän 2 momentti on sanamuotonsa mukaisesti rajattu kattamaan vain ”julkiset virat”. Oikeuskansleri toteaa lopuksi, että perustuslain 74 §:n mukaisesti perustuslaissa säädettyjen yleisten nimitysperusteiden soveltamisalan laajuuden viimekätinen arviointi kuuluu eduskunnan perustuslakivaliokunnan tehtäviin.

Koska kysymys perustuslain yleisten nimitysperusteiden soveltamisalasta ei ole selkeä, sisäministeriön mukaan asiasta tulisi hankkia perustuslakivaliokunnan lausunto.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että lainmuutokset tulisivat voimaan 1.1.2022. Tarkoituksena on, että vaalitarkkailijoiden rekrytointivastuu siirtyisi samalla ulkoministeriöltä sisäministeriölle ja että rekrytointiin sovellettaisiin siviilikriisinhallintalakia. Vaalitarkkailijoille korvattavista kustannuksista ehdotetaan säädettäväksi lain 15 §:ään esitetyillä muutoksilla. Kriisinhallintakeskukselta saadun selvityksen mukaan uusia vaalitarkkailijatehtäviä ei ole avautumassa heti alkuvuodesta. Sen vuoksi sisäministeriö ei näe estettä sille, että lain voimaantuloa lykättäisiin perustuslakivaliokunnan lausunnon hankkimiseen kuluvan ajan vuoksi.